

6 - 9
December
Azerbaijan
Baku

INTERNATIONAL EUROASIA CONGRESS on Scientific Researches and Recent Trends-VII

BOOK OF FULL TEXTS

VOLUME - II

ISBN: 978-625-7898-26-3

EUROASIA SUMMIT

Congress on Scientific Researches and Recent Trends-7

6-9 December 2020/ Baku Eurasian University, Azerbaijan

BOOK OF FULL TEXTS

VOLUME-II

Edited by

Prof. Dr. Gulzar IBRAHIMOVA

Dr. Elshad MIRBESHIROGLU

by

FARABI PUBLISHING HOUSE

All rights of this book belong to FARABI Publishing House

Authors are responsible both ethically and jurisdically

FARABI Publications – 2020©

Issued: 25.12.2020

ISBN: 978-625-7898-26-3

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

EUROASIA Congress on Scientific Researches and Recent Trends-7

DATE and PLACE

December 6-9, 2020/ Baku Euroasian University, Azerbaijan

ORGANIZATION

BAKU EUROASIAN UNIVERSITY
IKSAD INTERNATIONAL
FARABI PUBLISHING HOUSE

ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Nazim HÜSEYNLİ
Honorary President
Chairman Of The Board Of Trustees Of Baku Euroasian University
Prof. Dr. Gülzar İBRAHİMOVA
Head Of Organizing Committee
Vice Rector of Baku Euroasian University

NUMBER of ACCEPTED PAPERS

470

NUMBER of REJECTED PAPERS

157

PARTICIPANTS COUNTRY

Turkey - 234
Azerbaijan, , Iran, Pakistan, Morocco, Nigeria, Russia, India, Kyrgyzstan, USA, Bulgaria, Cyprus, Hungary, Indonesia, Philippines, Tanzania, Malaysia, France, Romania, Algeria, Albania, Ivory Coast, Benin, Fiji, Saudi Arabia, China, UK, Palestine, Cameroon, Taiwan, Ghana, Poland, Spain, Germany, Oman, Congo, Belgium, Georgia, Kosova, Tunisia, Ethiopia, Japan, Australia, Mali, Kazakhstan, Canada, Libya – 236

PRESENTATION

Oral presentation

SCIENTIFIC BOARD

- **Prof. Dr. Mustafa TALAS – Niğde Ömerhalisdemir University**
- **Prof. Dr. Akbar VALADBIGI – Urumiye University**
- **Prof. Dr. Sarash KONYRBAYEVA – Kazak State University**
- **Prof. Dr. Osman ERKMEN - Gaziantep University**
- **Prof. Dr. Gulsar Isahan- Bakü Avrasya Üniversitesi (Rektör Yardımcısı)**
- **Prof. Dr. Afaq SADYGOVA- Azerbaijan State Pedagogical University**
- **Prof. Dr. Hacer HUSEYNOVA, Azerbaijan State Pedagogical University**
- **Prof. Dr. Jacqueline AYOUB-Lebanese University sector -3- Rector**
- **Assoc. Prof. Dr. Kasım KARAMAN - Erciyes University**
- **Assoc. Prof. Dr. Sehrane KASIMİ – Azerbaijan National Academy of Sciences**
- **Assoc. Prof. Dr. Sevcan YILDIZ- Akdeniz University**
- **Dr. Hatice Nur GERMİR- Manisa Celal Bayar University**
- **Dr. ZHI Huang- Minzu University of China**
- **Dr. Aykar Tekin BOZKURT- Gaziantep University**
- **Dr. Canan BİRİMOĞLU OKUYAN - Hatay Mustafa Kemal University**
- **Dr.Serkan GÜN - Siirt University**
- **Dr. Elena TINIKOVA - Russian Academy of Sciences**
- **Dr. MA Yuzhong – Renmin University**
- **Dr. Elvan CAFAROV- Nahçivan Üniversitesi**
- **Dr. Bashır SALİH- Al-Jabal Al-Gharbi University – Libya**

Hall-3, Session-3
07.12.2020, Monday

MODERATOR: Prof. Dr. Ahmet Niyazi ÖZKER

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Assist. Prof. Dr. Serap ÜRÜT SAYGIN	*Aksaray University, Turkey*	COMPETITIVENESS OF THE AGRICULTURAL SECTOR: EU-TURKEY COMPARISON
Jamilu Abdulkadir	*Ahmadu Bello University, Nigeria*	BANK RISK MANAGEMENT AND PERFORMANCE: EVIDENCE FROM DEPOSIT MONEY BANKS OF A SELECTED COUNTRY IN SUB-SAHARAN AFRICA
Prof. Dr. Ahmet Niyazi ÖZKER	*Bandirma Onyedi Eylul University, Turkey*	THE PROBLEM OF QUALITY IN PUBLIC EXPENDITURES IN THE EU AND A FUNCTIONAL ECONOMIC ANALYSIS OF EXPENDITURES
Mr. RAVIRAJAN K	*University of Madras, India*	EVALUATING EFFICIENCY OF INDIAN COMMERCIAL BANKS IN THE POST SUB-PRIME CRISIS
Assist. Prof. Dr. İsmail GÜNEŞ Res. Assist. İsminaz ÇINAR	*Çukurova University, Turkey* *Hatay Mustafa Kemal University, Turkey*	GENDER BUDGETING APPROACH IN TURKEY
Dr. Darina Stoyanova Prof. Dr. Antoniya Stoyanova	*Trakia University, Bulgaria*	COMPARATIVE TESTING OF COMMON WHEAT VARIETIES
Arzu ÇEVİK Assoc. Prof. Dr. Cihan YÜKSEL	*Mersin University, Turkey*	THE RELATIONSHIP BETWEEN SEMI-PUBLIC GOODS AND ASYMMETRIC INFORMATION: THE CASE OF HEALTH SECTOR
Belainew Belete Surafel Melak	*Bahir Dar University, Ethiopia*	IMPACT OF SMALL SCALE IRRIGATION TECHNOLOGY ON WOMEN EMPOWERMENT IN AMHARA NATIONAL REGIONAL STATE OF ETHIOPIA
Lect. Robby I. Chandra Lect. V. Christianto	*Cipanas Advanced School of Theolog, Indonesia* *Satyabhakti Advanced School of Theology, Indonesia*	KOINOMICS: APPLICATION OF TRINITARIAN ECONOMICS CONCEPT BASED ON LUKE 16:1-9

Özlem MENTEŞ YALÇIN Soner ÇANKAYA Yaşar BARUT	EXAMINATION THE MINDFULNESS LEVELS OF JUDO ATHLETES	305-317
. Birgül ÇİÇEK Hande ŞAHİN Sibel ERKAL	AN INVESTIGATION OF INDIVIDUALS' HEALTHY LIFE STYLE BEHAVIORS IN TERMS OF SOME DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS	318-326
Nurullah NEHİR	THE CIVIL SERVICE LIFE OF MEHMED ATA BEY	327-329
Mövsümov Şəfa Kamran oğlu Movsumov Shafa Kamran oglu	COINS OF SHIRVANSHAH SHAHRUKH (BASED ON THE TREASURE OF THE GABALA OF THE YEAR 2009)	330-334
Mustafa Ali UYSAL	THE IMPRESSIONS OF KONYA GOVERNOR MEHMED FERID PASHA FROM BURDUR-AKŞEHIR-EĞIRDIR	335-339
Ayten HUSEYNOVA	TO THE REGION OF GEOPOLITICAL OBJECTS IN THE SOUTH CAUCASUS LEVEL OF IMPACT: RUSSIAN FEDERATION	340-347
Nurhan AYDIN Cansu BARAKÇİN	THE FOSTER-LAND AFFAIRUS DURING THE DEMOKRATIC PARTY RULE	348-364
Abdulhamit KAVAK	DEVELOPMENT OF CHARIOTS IN ANCIENT MESOPOTAMIA	365-379
İsmayılzadə Nərmin	AZERBAIJAN SSR IN THE YEARS AFTER THE SECOND WORLD WAR (1946-1950)	380-384
Fatma ÜNYAY AÇIKGÖZ	BEGGAR TYPES IN THE OTTOMAN SOCIETY	385-397
Aslı ÇANDARLI ŞAHİN	CIVILIZATION OF NOMADS AND THE PERCEPTION OF SETTLEDNESS	398-409
Kazım KARTAL	PRESENTATION OF POPULATION BOOKS FROM MALATYA SANJAK	410-414
Kazım KARTAL	ECONOMIC AND EXTERNAL STRUCTURE OF BOSTANCIbDISTRICT IN MALATYA SANJAK (1842-1843)	415-420
Pərinaz İslam qızı SADIQLI	WOODEN THINGS USING IN THE BREAD BAKING	421-425
Aygün Soltanzadə	THE ROLE OF AHMET YASSAWI UNIVERSITY IN TURKEY-KAZAKHSTAN RELATIONS	426-430
Serap ÜRÜT SAYGIN	COMPETITIVENESS OF THE AGRICULTURAL SECTOR: EU-TURKEY COMPARISON	431-439
Ahmet Niyazi ÖZKER	THE PROBLEM OF QUALITY IN PUBLIC EXPENDITURES IN THE EU AND A FUNCTIONAL ECONOMIC ANALYSIS OF EXPENDITURES	440-449
İsmail GÜNEŞ İsminaz ÇINAR	GENDER BUDGETING APPROACH IN TURKEY	450-455

EUROASIA SUMMIT
Congress on Scientific Researches and Recent Trends-7
December 6-9, 2020 / Baku Euroasian University, Azerbaijan
Book of Full Texts / Volume-2

TÜRKİYE'DE CİNSİYETE DUYARLI BÜTÇELEME YAKLAŞIMI

GENDER BUDGETING APPROACH IN TURKEY

Dr. Öğr. Üyesi İsmail GÜNEŞ,
Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, ORCID NO: 0000-0001-9048-9433
Arş. Gör. İsminaz ÇINAR
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, ORCID NO: 0000-0001-5285-396X

ÖZET

Sosyal yaşamda kadın ve erkeğin birçok farklı rolü ve görevi vardır. Ancak geleneksel toplum yapılarında erkeğe daha çok önem verilirken kadınlar ayrımcı uygulamalar ve politikalara maruz kalmaktadır. Bu durum cinsiyet eşitsizliği olgusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu neden temelinde cinsiyete duyarlı bütçeleme birçok ülke tarafından uygulanmaya başlamış ve kadının iktisadi karar alma ve bütçeleme sürecine girmesi desteklenmiştir.

Cinsiyete dayalı bütçeleme, kadınların toplumdaki konumlarının yükseltilmesine yönelik amaçlar içeren bir bütçe uygulamasıdır. Devletler, kadın ve erkek arasındaki ayrımcılığın azaltılmasını bütçe yoluyla gerçekleştirmek istemektedir. Bu nedenle bütçeyi ve diğer mali araçları kullanarak kadının toplumdaki rolünün artmasını ve cinsiyet ayrımcılığı içeren suistimallerin engellenmesini amaçlamaktadır.

Türkiye'de cinsiyete dayalı bütçeleme çalışmalarının kökeni 1980'li yıllara dayanmaktadır. Bu tarihten itibaren kadınsal faaliyetleri destekleyecek çeşitli kurullar oluşturulmuştur. 2008-2012 yılları arasında cinsiyete dayalı bütçelemenin uygulanması için çeşitli fikirler ortaya atılmış ve bilinçlendirilme çalışmalarına başlanmıştır. Cinsiyete duyarlı bütçeleme uygulaması ile vergiler ve kamu harcamaları kullanılarak kamusal varlık ve kaynakların eşitlik temelinde dağıtılması amacı gözetilmiştir. Bu bildiride, cinsiyete duyarlı bütçeleme kavramının Türkiye'deki gelişimi ve bu bütçenin ülkedeki seyrine değinilecek; bütçelemenin kadınlar ve cinsiyet eşitliği üzerindeki etkileri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyete Dayalı Bütçeleme, Bütçeleme Süreci, Cinsiyet Eşitsizliği.

ABSTRACT

Men and women have many different roles and duties in social life. However, women are exposed to discriminatory practices and policies in traditional social structures, while men are more important. This situation reveals the phenomenon of gender inequality. On the basis of this reason, gender-budgeting has started to be implemented by many countries and women's participation in economic decision-making and budgeting was supported.

Gender-budgeting is a budget application that includes aims to increase the position of women in society. States want to reduce discrimination between men and women through the budget. For this reason, it aims to increase the role of women in society by using the budget and other financial tools and to prevent abuses involving sex discrimination.

The origin of gender-budgeting in Turkey dates back to the 1980s. Since this date, various commissions have been established to support women's activities. Between 2008 and 2012, various ideas were put forward for the implementation of gender-budgeting and awareness-raising efforts were started. With the implementation of gender-budgeting, the aim is to distribute public resources on an equitable basis by using taxes and public expenditures. In this paper, the development of the concept of gender-budgeting in Turkey and their perspectives on this budget will be discussed; the effects of budgeting on women and gender equality will be evaluated.

Key Words: Gender Budgeting, Budgeting Process, Gender Inequality.

GİRİŞ

Erkeğin kadından daha üstün görülmesi, toplumlarda cinsiyet ayrımcılığının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Teknolojinin gelişmesi, sanayileşme ve küreselleşme ile modern bir dünyaya geçiş yaşanmasına rağmen, erkek-kadın konusunda birçok gelenekçi düşüncelerin ve söylemlerin devam ettiği görülmektedir. Bu doğrultuda farkındalığın oluşması için kadının toplumdaki yerini ve haklarını anlatan çeşitli kurullar oluşturulmuş ve programlar yayınlanmıştır.

Kadının sosyal hayatta etkin olarak var olabileceğine yönelik düşünceler "feminist iktisat" içerisinde yer almaktadır. Feminist iktisadın mali aracı ise bütçelerdir. Ancak bütçelerde de cinsiyet ayrımcılığını işaret eden birçok uygulama mevcuttur. Bunlar kadının geri planda kalmasına ve eşit olmayan uygulamaların süreklilik kazanmasına neden olmaktadır. Cinsiyet eşitliğinin olması gerektiği görüşü doğrultusunda cinsiyete dayalı bütçeleme yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Böylece bu durum devletlerin bütçesini kullanarak toplumsal olayları da çözümleyebileceğini göstermiştir (Tüğen ve Özen, 2008: 2).

Bu bütçeleme ile kadın ve erkek eşitliği bakış açısının kazandırılması amaçlanmaktadır. Toplumdaki kadın statüsünün yükseltilip, eşitlikçi bir düşünce altında tüm çalışmaların yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Ancak bunun için ayrı bir bütçeden ziyade, eşitliği gözeten bir bütçe uygulanması gerekmektedir. Bu çalışmada, cinsiyet ayrımcılığı temelinde doğan cinsiyete duyarlı bütçeleme kavramı üzerinde durulacak, Türkiye'de bu bütçelemeye olan bakış açısı ve uygulanma durumu anlatılacak; var olan çalışmaların topluma etkileri ve yansımaları tartışılacaktır.

1.Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Kavramı

Edgar Allix'in yaptığı tanıma göre "*Bütçe, devletin belli bir süre içindeki gelir ve giderlerini tahmini olarak belirleyen, gelirlerin toplanmasına, giderlerin yapılmasına izin veren bir tasarruftur*". Nihad Sayar ise bütçeyi sadece kamusal boyutuyla değil maliye biliminin dışında kalan kurumlar ve dernekleri de içine alan bir bakış açısıyla tanımlamıştır. Bu tanıma göre bütçe "*Devlet, il ve belediye gibi kamu hükmi şahısları ile yarı resmi ya da özel teşekkül ve toplulukların, belli bir dönem içindeki gelir ve giderlerini tahmin eden ve bunların yapılmasına önceden izin veren bir kanun, nizamname, kararname ya da idari bir tasarruftur*" (Edizdoğan ve Çetinkaya, 2011: 4-5).

Performans bütçe, program bütçe, planlama-programa-bütçeleme, sıfır tabanlı bütçeleme ve performans esaslı bütçeleme gibi bütçeleme sistemleri bulunmaktadır. Ancak son yıllarda adı duyulmaya başlayan cinsiyete duyarlı bütçeleme ise cinsiyet temelinde kadınlara pozitif ayrımcılık sunan bir bütçeleme yaklaşımıdır.

1980'lerin ortalarından bu yana toplumsal cinsiyet perspektiflerini ulusal bütçelere taşımak için yapılan çalışmalar olmuştur. Başlangıçta bu girişimlere girişimlere "kadın bütçeleri" denilmekteydi. Daha sonraları "toplumsal cinsiyet bütçeleri" olarak adlandırıldı. Günümüzde ise daha yaygın olarak kullanılan terim ise "cinsiyete duyarlı bütçeler" olmuştur. Girişimlerin hedefleri de zaman içinde gelişmiştir. Tüm girişimlerin temelinde, politika ve bütçe kararlarının cinsiyet perspektiflerini hesaba katmasını temin etmek ve cinsiyet eşitliğine ilişkin politikaların yeterli kaynak tahsisi ile eşleştirilmesini sağlamaya yöneliktir.

Cinsiyete duyarlı bütçeleme, toplumsal cinsiyet ana akımlaştırma stratejisinin mali politika aracı olarak kabul edilebilir. Toplumsal cinsiyeti ana akımlaştırma stratejisini ise Birleşmiş Milletler' şu şekilde tanımlamaktadır. "… yasal düzenlemeler, politika ve programları da kapsamak üzere, planlanan herhangi bir hareketin kadınlar ve erkekler açısından doğuracağı sonuçların belirlenmesi ve değerlendirilmesi sürecidir. Kadınların ve erkeklerin sorun ve deneyimlerinin, ekonomik, politik ve sosyal tüm alanlardaki politika ve programların tasarlanması, uygulanması ve izlenmesi aşamalarının bütüncül bir boyutu haline getirilmesini, böylece her iki cinsin eşit fayda sağlamasını ve eşitsizliğin ortadan kaldırılmasını amaçlayan bir stratejidir"(BM,2007)

Buna göre, cinsiyete duyarlı bütçeleme, mevcut kamu bütçelerini tasarlarken toplumsal cinsiyet perspektifini dikkate almak anlamı taşımaktadır. Kadın ve erkekler arasındaki farklılıkları bütçe politikası kararları ile uyumlaştırılarak daha eşitlikçi ve farkları azaltıcı şekilde kamusal kaynakların ve bütçenin kullanılması teşvik edilecektir. Cinsiyete duyarlı bütçelemede yanıtını aradığımız soru şudur. Belirli bir dönemde uygulanılan bütçe politikaları cinsiyet eşitliği üzerinde nasıl bir etki yapmaktadır. Olası yanıtlar mevcut durumun korunması, cinsiyet eşitsizliğini azaltması veya cinsiyet eşitsizliğini artırmasıdır. Cinsiyete duyarlı bütçeleme bütçenin iki ana temelini oluşturan gelirler ve harcamalar yoluyla kaynakların

cinsler arasında daha adaletli dağılımını sağlamayı ve cinsler arası daha eşitlikçi sonuçlar alınmasını hedefler. Bu anlamda cinsiyete dayalı bütçeleme bir bütçe kalemi olarak düşünülmemelidir. Bütüncül bir yaklaşımla bütçe politikalarının cinsiyete özgü etkilerini dikkate alacak şekilde süreçlerin yeniden düzenlenmesini ve değişiklikler yapılmasını ifade eder.

Ekonomistler, bütçeleri cinsiyet-tarafsız olarak görmektedirler. Ancak bütçeler cinsiyet körü niteliğindedir. Cinsiyet körü bütçeler, gelir ve gider politikalarının kadın ve erkekler üzerinde farklı etkiler meydana getirebileceğini önemsemeyen bütçelerdir. Bu nedenle bütçelerin farklılıkları görmediği için kör oldukları ifade edilebilir (Morgan, 2007: 1-2). Kadınların ihtiyaç ve tercihleri bütçede ve politikalarda göz önüne alınmadığı için cinsiyet eşitsizliği oluşmaya devam etmektedir. Kadınlar karar alma mekanizmalarında etkin rol alamamakta ve kamu hizmetlerinden yeterli ölçüde yararlanamamaktadır. Bu sorun temelinde cinsiyet eşitsizliklerini ortadan kaldırmak amacıyla cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımı ortaya konulmuştur (Tepekule vd., 2016: 2319).

Cinsiyete duyarlı bütçeleme kadın ve erkeklere özgü ayrı bütçeler veya kadına ait bütçe anlamına gelmemekte; cinsiyetler arası ilişkileri baz alarak bütçeyi şekillendirmek anlamına gelmektedir. Örneğin uygun bir vergi sisteminde kadın ve erkeklerin belirli haklara sahip bireyler olduğu belirtilmektedir. Ayrıca bütçe ile devletin cinsiyet temelli vaatleri bütçesel vaatler haline getirilmektedir. Bu yaklaşım ile kadın ve erkeklerin ihtiyaçları ve sorumlulukları dikkate alınmaktadır ve daha eşitlikçi uygulanmaların yapılması hedeflenmektedir (Erkan, Şentürk, Akbaş ve Paksoy, 2012: 89; Tüğen ve Özen, 2008: 3).

2. Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Süreci

Cinsiyet analizi, devam etmekte olan veya planlanan herhangi bir bütçe sürecinde önemli bir ilk adımdır. Kadınların ve erkeklerin farklılaşmış ihtiyaçlarına cevap veren stratejiler ve programlar geliştirmek cinsiyet eşitsizliğinin azaltılmasına yardımcı olurlar. Bu adımın temel amacı, kadınların ve erkeklerin mevut durumunu değerlendirerek farklılıkları anlamak ve tespit etmektir.

Durum analizi:

Aşağıda yer alan sorulara verilen cevaplar neticesinde cinsiyete duyarlı bütçeleme süreci içerisindeki unsurların gidişatı belirlenmektedir. Bu sorular şunlardır: (Rake, 2002: 3).

- Gelir ve giderler kadın ve erkekler arasında ne şekilde dağıtılmalıdır?
- Gruplar arasındaki dağılımın uzun ve kısa dönemde etkileri nelerdir?
- Toplam gelir ve giderin kadın ve erkekler üzerinde etkisi var mıdır?
- Bu politika cinsiyet normlarını ve rollerini nasıl etkilemektedir?

Bu sorulara verilen cevaplar neticesinde bütçeleme süreci şekillenmektedir. Bu doğrultuda ilk aşamada cinsiyet eşitliği göz önünde tutularak bütçe analiz edilmekte, ikinci aşamada bütçe toplumsal cinsiyet çerçevesinde yeniden oluşturulmakta ve üçüncü aşamada bütün bütçe süreci içerisine cinsiyete duyarlı bütçelemeyi yerleştirmek amaçlanmaktadır. Ancak bu süreçte en büyük sorunlardan biri veri yetersizliğidir. Bütçeleme sürecinin ilk aşamasında gerekli verileri bulmak büyük önem arz etmektedir (Tepekule vd., 2016: 2323-24).

3.Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin Toplum Düzenindeki Yansımaları

Küreselleşme ile ülkeler arasında sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal değişimler yaşanmıştır; bu nedenle değişimlerin belirli bir standart içine alınması gerekliliği doğmuştur. Türkiye ve birçok Avrupa ülkesi mali ve sosyal politikalarını AB standartlarına göre oluşturmaya ve bütçe süreçlerinde ve politikalarında değişiklik yapmaya başlamışlardır. Kadın haklarına önem verilmesi ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması konuları Avrupa Birliği'nin sosyal politikalarındandır. Avrupa Birliği ülkelerin ekonomik ve sosyal açıdan başarı sağlamasında cinsiyet eşitliğini önemli bir kıstas olarak görmüştür. 1997 Lüksemburg Zirvesi ile Avrupa Birliği'nin eğitim,

istihdam gibi konularda kadın ve erkeklere eşit haklar verilmesi düşüncesi yaygınlaşmıştır. Bu doğrultuda Türkiye'nin; AB standartlarında bir ülke olmaya çalıştığı için; politikalarında "toplumsal cinsiyet duyarlılığı" konusuna önem vermesi gerektiği sonucu çıkmıştır. Öte yandan devlet bütçesi oluşturulurken harcama ve gelir kalemleri sınıflandırmasında kadınlara daha fazla fayda sağlayacak uygulamaların var olması gerektiği dikkate alınmıştır (Erkan vd., 2012: 86; Rubery, 2002: 500).

Cinsiyet ayrımcılığının engellenmesi ve kadın-erkek eşitliği konularında çeşitli fikirler ortaya atılmakta ve değerlendirilmektedir. Özellikle modern dünyada cinsiyet eşitliği ülkelerin kültürel ve sosyal gelişmişlik düzeylerini gösteren önemli bir belirteçtir. Sosyal yaşamda (iş, aile, kültürel düzen vb.) erkeğe atfedilen rolün büyük olması fırsat eşitsizliği durumunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum da toplumsal problemleri meydana getirmektedir (European Commission, 2004: 7).

4. Dünyada Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Uygulamaları

Cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımını benimseyen ülkeler sahip oldukları siyasal ve sosyal farklılıklardan dolayı farklı uygulamalar yapmışlardır. Cinsiyete duyarlı bütçelemeye ait ilk girişimcileri kimin başlattığını belirlemeye yönelik tespitlerde; gönüllü kadın kuruluşları, sivil toplum örgütleri veya bağımsız üyeler tarafından oluşturulmuş inisiyatifler yer almaktadır. Örnek olarak Güney Afrika Kadın Bütçesi deneyimi verilebilir (Erkan vb., 2012: 91).

Tüm dünyada cinsiyete duyarlı bütçelemeye yönelik faaliyetlerin sınırlı olmasının nedeni, kaynak üretimi, tahsisleri ve kullanımı ile planlama ve bütçeleme süreçlerine katılımı hususlarında farkındalığın artması için ulusal programların yapılmamasıdır. Bu programların yayılması için sivil toplum kuruluşları büyük önem taşımaktadır (Mushi& Edward, 2010:12).

Dünyada devlet bütçesinde cinsiyet temelli uygulamalar yapan ilk ülke Avustralya'dır. 2000 yılı ile birçok ülkede cinsiyete duyarlı uygulamalar yapılmaya başlanmıştır. Bu ülkelerin başında Birleşik Krallık, Fransa ve Ruanda gelmektedir (Tüğen ve Özen, 2008: 4-7).

Avustralya'nın cinsiyete duyarlı bütçeleme ile ilgili ilk çalışması Kadınların Bütçe Programı (Women's Budget Program) ile olmuştur. Bütçede yapılacak kadın merkezi uygulamaların nasıl etkiler doğurabileceğini ortaya çıkarmak için yapılmış bir çalışmadır. Cinsiyet eşitliğine yönelik ülkenin birçok bölgesinde uygulama yapılmışken; 1990'ların ortalarında var olan ilgi azalmaya başlamıştır. Kadınların bütçesi adı altında uygulanan programlar ile farkındalık seviyesi artmıştır. Ancak kamu personelleri kadın ve erkeğin toplumda ayrı yapılarda bulundukları için uygulanacak politikaların eşitlikten ziyade farklı etkiler doğuracağına inanmışlardır. Birleşik Krallık'ta; Kadınların Bütçe Grubu (UK Women's Budget Group) tarafından hazırlanan cinsiyete duyarlı bütçeleme ile kadınları içeren kamu gelirleri ve harcamaları hakkında bilgi edinmek kolaylaşmıştır. Ayrıca bu grup, kamu harcama boyutuyla birlikte vergi indirimleri konusunda yoğunlaşmıştır. Çalışan ailelere vergi indirimleri getirilmesi ve bu konunun detaylı olarak yeniden revize edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Öte yandan, kadınların ekonomideki görevlerinin ortaya konulması için de çeşitli çalışmalar yapılmaktadır (Erkan vd., 2012: 98-99).

5.Türkiye'de Cinsiyete Dayalı Bütçeleme

Cinsiyete dayalı bütçelemenin temel işlevi, harcamaların eşit olarak dağıtılması, kadının en az erkek kadar toplumda etkin rol oynamasını sağlamaktır. Ayrıca son yıllarda cinsiyete duyarlı bütçeleme, toplam kamu kaynaklarının ne kadarlık kısmının kadına yönelik kullanıldığının belirlenmesinde de etkin bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu bütçelemenin temel mantığı kadınlar için farklı bir bütçe uygulaması yapılmasından ziyade, kadının haklarının o bütçenin içerisinde yer edinmesini sağlamaktır (Tüğen ve Özen, 2008: 6-7).

Cinsiyete duyarlı bütçelemenin çıkış noktası, devlet bütçelerinde ve yerel yönetimlerdeki bütçelerin geliştirilirken tarafsız olmadığı bu nedenle cinsiyet eşitsizliklerine yol açtığı görüşüdür. Bu eşitsizlikler kamu hizmetleri (sağlık, sosyal koruma gibi), kamu gelirleri (vergiler, katılım payları gibi) ve kamu harcamaları (personel, transfer harcamaları) alanlarında yaşanmaktadır (Şahin, 2011: 85).

Türkiye'de cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımı ile kadınların bütçe hakkını daha etkin bir şekilde kullanması amaçlanırken; yapılan çalışmalar sınırlı bir düzeyde kalmıştır. Bu nedenle bu yaklaşımla ilgili Türkiye'de

yapılan çalışmalara bakılırken kadınsal faaliyetlere ve kurumsal ve yasal düzeyde yapılan düzenlemelere bakmak gerekecektir (Tepekule, 2016: 2325-26).

5.1. Türkiye'de Cinsiyete Dayalı Bütçelemeye Yönelik Uygulamalar

Sürdürülebilir kalkınmanın ve demokrasinin temel ilkelerinden biri cinsiyet eşitliğinin sağlanmasıdır. Bu amaç doğrultusunda kadınlara yönelik daha aktif uygulamaların yapılması gerekliliği doğmuştur. Türkiye'de cinsiyete duyarlı bütçelemeye yönelik ilk görüşler 1980'li yıllarda ortaya çıkmaya başlamıştır (Tüğen ve Özen, 2008: 7). Günümüzde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kadının toplumdaki statüsünün yükseltilmesi amacıyla çalışmalar yapmaktadır.

Kamu sektörünün dışında birçok sivil toplum kuruluşları da cinsiyete duyarlı bütçelemeye önem vermiştir. Bunlar arasında İstanbul Kadın Araştırmaları Merkezi (İKAM) ve Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (Kagider) gibi sivil toplum kuruluşları vardır. Bu kuruluşlar kadın girişimlerini desteklemek ve sayısını artırmak amacı doğrultusunda çalışmalar yapmış ve cinsiyete duyarlı bütçelemenin savunucularından olmuşlardır. Türkiye'de cinsiyet eşitliğinin sağlanması için kadının eğitime, istihdama ve siyasete katılımının desteklenmesi ve çalışma hayatında kadına yönelik ayrıcalıklar tanınması üzerine önerilerde bulunmuşlardır (www.tisk.org.tr).

Uygulanan politikalar çoğu durumda cinsiyet eşitsizliğini doğrudan göstermez. Örneğin kadın ve kız çocuklarının toplumda eşit bir konumda olduğunu ifade eden göstergeler, birçok unsuru göz ardı etmektedir. Bunlar; kayıtlı istihdamda bulunma, aktif sigortalılık, teknik okul mezunları gibi kadınların kamu hizmetlerine erişimini engelleme özelliğine sahip unsurlardır. Benzer şekilde kadınların kamusal hizmetlere erişimini cinsiyetçi işbölümü ve erkek egemenliği de sınırlayabilmektedir. Harcama alanında ise kadınlar özellikle işe alım ve terfi süreçlerinde ayrımcı uygulamalara maruz kalmaktadır. Bunun neticesinde kamu ihalelerindeki şartlar kadın girişimciliğini olumsuz etkilemekte; cari transferler büyük ölçüde erkeklere yönelik yapılmaktadır (Şahin, 2011: 85-86).

Türkiye'de bu bütçeleme yaklaşıma yönelik faaliyetler sınırlı düzeydedir. Ancak Avrupa Birliği "şartlı nakit transferi" uygulamasını cinsiyete duyarlı bütçeleme açısından başarılı bulmuştur. Eğitim, sağlık ve gebelik süreçlerine odaklanan bu uygulama kadın etkinliğini destekleyecek niteliktedir. Öte yandan yerel yönetimlerde ve merkezi idarelerde yürütülen uygulamalarda cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımının izlerini de bulmak mümkündür. Bu doğrultuda 6111 Sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'a bakmak gerekmektedir. Bu kanun ile kadınların iş yaşantısı ve istihdamının artırılmasına yönelik bazı düzenlemeler yapılmıştır (Tepekule, 2016: 2327-28; Örücü vd., 2012: 473-475).

SONUÇ

Günümüz toplumlarında çağdaş düşüncelerin yaygınlaşması ile kadın- erkek eşitliği üzerinde durulan bir konu olmuştur. Var olan eşitsizliklerin ve ayrımcılıkların önlenmesi için devletlere büyük görevler düşmektedir. Bu görevleri devletler bütçeler aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımı; kurumların, cinsiyet ayrımcılığını önlemesine yardımcı olabilecek mali bir güçtür. Bu gücü kullanarak bütçede yer alan gelir ve harcamalar eşitlik temelinde yapılandırılmalıdır. Ancak cinsiyete duyarlı bütçeleme süreci içerisinde birçok karışıklık ve endişe bulunmaktadır. Bu bütçeleme yaklaşımı ile kadınların daha aktif rol alması gerekirken hala karar alma mercilerinde etkin olamadıkları görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları ve destekleri ile kadın baskınlığının git gide arttığı da söylenebilir.

Ülkelerin cinsiyete duyarlı bütçelemeye başvurmasının amacı, bölgesel veya ulusal seviyedeki tüm bütçelerin hazırlanmasında cinsiyet eşitliği bilincinin yer edinmesini sağlamaktır. Ayrıca bütçede cinsiyet gözetimiyle gelir ve harcamaların belirlenmesidir.

Cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımının gerek Türkiye'de gerekse diğer ülkelerde yeterince yerleşmemesinin ve uygulama alanı bulmamasının nedeni; amaçları destekleyecek verilerin elde edilememesi veya elde edilmesinin maliyetli ve zor olmasıdır. Bu nedenle Türkiye'de cinsiyete duyarlı bütçelemeye yönelik tam bir uygulama birliğinin olmadığı görülmektedir. Sivil toplum kuruluşları ve yasal düzenlemeler ile cinsiyet eşitliğini sağlamak amacı doğrultusunda çalışmalar yapılsa da belirli bir noktadan öteye gidilememektedir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve yerel yönetimlerin çalışmaları son yıllarda hız kazanmasına rağmen tüm

ülkede tek bir uygulama çatısı ve farkındalığı olmadığı için var olan etkinin yüzeysel kaldığı da söylenebilir. Yapılan çalışmalar Türkiye'nin bu bütçeleme yaklaşımına pozitif baktığını gösterse de yeterli bir ortak yapı oluşturulamamıştır.

KAYNAKÇA

Birleşmiş Milletler (1997) Ekonomik ve Sosyal Konsey 1997 Raporu.

Edizdoğan, N., & Çetinkaya, Ö. (2011). *Kamu bütçesi*. Ekin Kitabevi.

Erkan, B., Şentürk, M., Akbaş, Y. E., & Paksoy, S. (2012). Dünyada ve Türkiye'de Sosyal Bütçeleme (cinsiyete duyarlı bütçe) Yaklaşımı. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (9), 85-106.

European Commission (2004), "Equal Guide on Gender Mainstreaming".

Morgan, C. (2007). *Gender Budgets: An Overview*. Parliamentary Information and Research Service.

Mushı, V. A., & Edward, M. C. Challenges and Success of Gender Budgetıng Inıtıatıves: a Case of Tanzanıa.

Örücü, A. İ., & Bakırtaş, D. (2012). 6111 Sayılı Kanunun Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Perspektifinden Değerlendirilmesi. *Maliye Dergisi, 162*, 467-477.

Rake, K. (2002, March). Gender Budgets: The Experience of the UK's Women's Budget Group. In *Gender balance–Equal finance'Conference, Basel, March 2002*.

RUBERY, Jill (2002), "Gender Mainstreaming and Gender Equality in the EU:The Impact of the EU Employment Strategy", Industrial Relations Journal, Blackwell Publishers Ltd., 33:5.

TEPEKULE, U., MASTAR ÖZCAN, P., & KAYALIDERE, G. (2016). Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Türkiye Örneği. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, *5*(7).

Tüğen, K., & Özen, A. (2008). Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Anlayışı. *Maliye Dergisi, 154*, 1-11.

Şahin, M. (2011). Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme (TCDB) yazınına kuşbakışı.

(www.tisk.org.tr) Erişim Tarihi: 01.12.2020